

La dona egípcia, de Cleopatra a Nawal al-Saadawi

Gairebé 3.000 anys han passat des que Cleopatra va enlluernar Marc Antoni i, de retruc, tot l'imperi romà. Aleshores la dona egípcia gaudia d'un poder equiparable al de l'home. Una situació molt diferent de la de l'Egipte actual. La mutilació genital femenina roman a molts països africans i del Pròxim Orient, entre els quals, l'Egipte.

No cal anar gaire lluny per recordar com les nostres mares o àvies que durant el franquisme volien obrir un compte bancari, per exemple, havien de demanar un permís necessari al pare, marit o germà. Per sort, avui dia la situació ha canviat en aquest i molts altres aspectes. Però no a tot arreu d'una manera igual.

Moltes dones encara han de lluitar per ser acceptades dins la societat. Egipte n'és un exemple ben clar. País capdavanter del moviment feminista de principi de segle, es troba ara immers en un moment difícil. Malgrat que el Govern egipci va prohibir la mutilació genital femenina l'any 1996, en la pràctica es continua duent a terme. Un 97% de dones han patit de petites aquesta dolorosa mutilació. Les mares que no fan aquesta circumcisió a les filles saben que, en un futur, seran rebutjades.

La mutilació genital elimina la possibilitat de gaudir de les relacions sexuals. La majoria d'homes rebutgen casar-se i tenir fills amb dones que no hagin passat per aquest tràngol. És una tradició molt arrelada a les comunitats més rurals d'Egipte i que, a pesar de les prohibicions del Govern (poc contundents, si més no), continua repetint-se. I així, per tant, la dona es converteix en un símbol de castedat. Un fet insòlit si comparem la situació de la dona actual amb la de l'antic Egipte. Elles eren símbol de fertilitat i bellesa. No amagaven la pròpia sexuali-

tat, sinó que en feien ostentació. Sense tabús. I així ens ho mostra l'exposició "Dames del Nil" al Museu Egipci de Barcelona. Una retrospectiva que reflecteix, mitjançant 55 peces de la Fundació Arqueològica Clos, propietat de la Col·lecció d'Arqueologia Egípcia Jordi Clos, com era la vida quotidiana de la dona egípcia de fa més de 3.000 anys. Elles parlen per si soles.

Igualtat de sexes. "Oh Isis... Dama de l'infinit, senyora de la Terra. Has fet que el poder de les dones sigui igual que el dels homes." Així presenta la llegenda aquesta deessa, que va fer iguals homes i dones a l'antic Egipte. Ella era la sublimació del concepte de feminitat, fertilitat i fecunditat. I així, amb ella i el seu simbolisme, comença l'exposició. Es tracta d'una peça de bronze on Isis dóna el pit i la vida al seu fill. Fet que mostra l'incalculable valor que els egipcis atorgaven a la dona: era ella qui donava vida a la Terra i també al més enllà.

Crida l'atenció com una dona madura mostra altiva i sense pudor la seva menstruació. A la peça, que pertany als anys 2465-2323 aC, es destaca aquesta taca vermella per remarcar la fertilitat. L'autonomia i independència de la dona egípcia comprenia tots els aspectes de la vida quotidiana. Ella gaudia de llibertat d'acció i de decisió. I, fins i tot, la legislació era d'igualtat absoluta entre homes i dones. Per tant, les dones egípcies eren

La deessa lleona Sejmet tenia com a objectiu destruir la humanitat.

unes privilegiades si les comparem amb altres civilitzacions, com la grega o la romana o, fins i tot, amb la situació que viuen avui dia les dones a Egipte o a altres països.

Parelles modernes. A l'antic Egipte el divorci era una pràctica legal. Els motius que podien al·legar tant la dona com l'home eren des d'incompatibilitats de caràcters fins a problemes sentimentals. Les relacions entre homes i dones sorprenen per la seva naturalitat. Així ho recull l'exposició amb una mostra de poemes d'amor i anècdotes de judicis, en els quals és palesa la modernitat del dia a dia.

"Tant de bo no haguéssim fet passos enrere!", lamenta Susana Alegre, comissària de "Dames del Nil". "Moltes de les coses que aquestes dones van tenir es van perdre –continua– i hem hagut de lluitar una altra vegada milers d'anys per a tornar-les a aconseguir. I aquests passos enrere costa molt d'esforç tornar-los a recuperar." I si no, que li ho diguin a

les dones que van protagonitzar el moviment feminista egipci de principis de segle i a les qui encara ara lluiten, com l'escriptora egípcia Nawal al-Saadawi [vegeu EL TEMPS núm. 1.054], que ha col·laborat en l'exposició.

L'any 2000 van aconseguir paradoxalment un altre d'aquests "passos perduts": que el Govern egipci autoritzés les dones a sol·licitar el divorci, amb o sense aprovació del marit, per motius d'incompatibilitat. Fins aleshores, només podien demanar-lo per causes molt greus, com per exemple el maltractament.

La importància de la bellesa. El paper de la dona ha anat perdent protagonisme al llarg dels segles, amb gran contundència als països islàmics. I, en part, per culpa de la interpretació que es fa de la llei islàmica, la xària. Els vels que duen les dones musulmanes d'avui dia eren a l'època faraònica perruques negres, perfums i *kohl* (el rímel de les dones antigues, fet a base de carbonet barrejat amb greix). Aquest desig d'embellir i

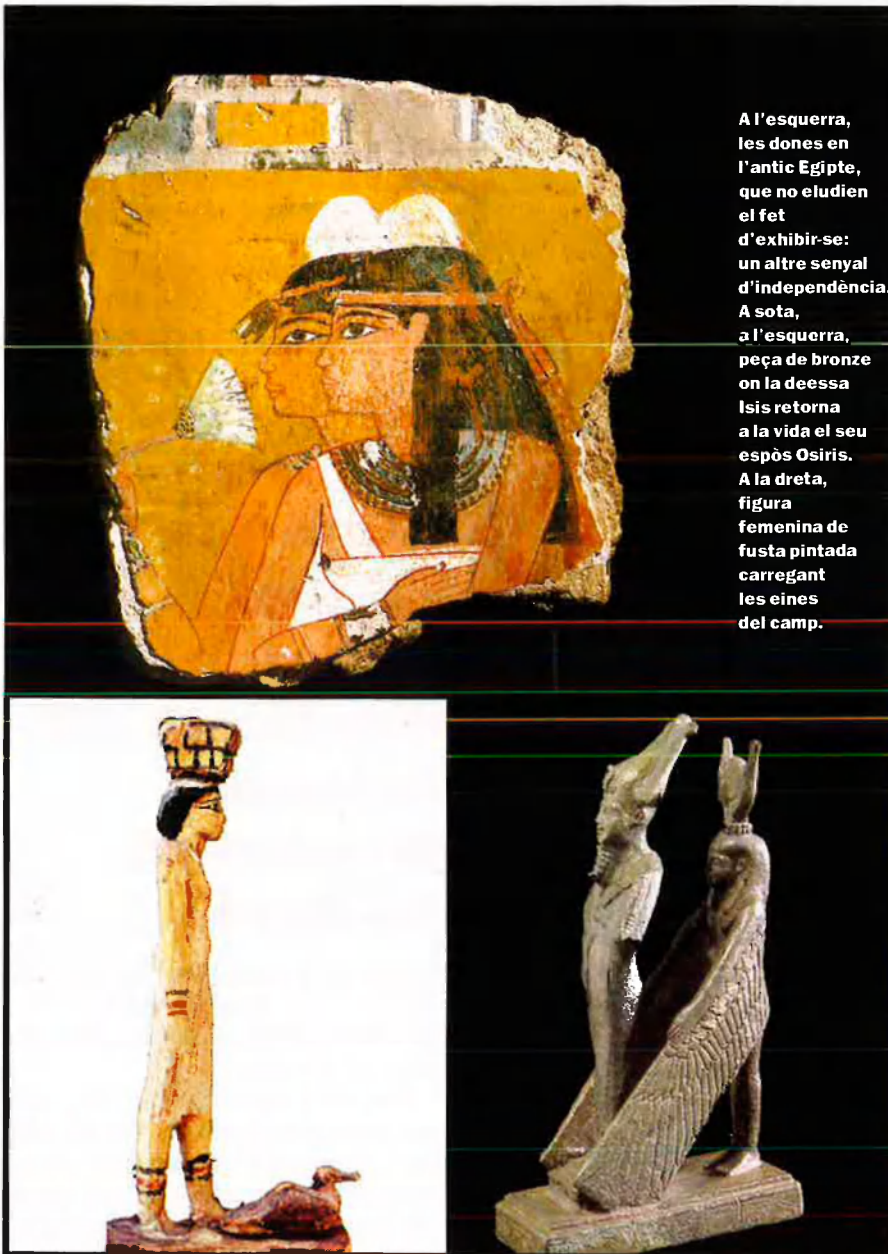
A l'antic Egipte el divorci era una pràctica legal. Les relacions entre homes i dones sorprenen per la seva naturalitat. Així ho recull una mostra d'anècdotes de judicis, en què es fa palesa la modernitat del dia a dia

cuidar el cos també hi és present, a l'exposició. Els cofres i recipients que s'hi presenten ben bé es podrien seguir utilitzant en l'actualitat.

Una pintura feta sobre guix i fang mostra un banquet de dames. Allà dues dones exhibeixen les vestimentes i accessoris més sofisticats. Una altra senyal d'independència, sens dubte, perquè no eludeixen el fet d'exhibir-se. Mostren orgullosos la seva bellesa, en què no hi falta la típica línia negra perfilant els ulls. Al costat, s'hi troba un collaret Usekhet, molt semblant als d'ara, fet amb pasta vidrada, os i pèl d'animal, que tenia qualitats protectores.

Algunes d'aquestes peces són adquisicions recents de la Fundació Arqueològica Clos, i és la primera vegada que s'exposen al públic. Comprenen 3.000 anys d'història de la civilització egípcia, des de la seva prehistòria fins a l'època grecoromana.

Un poder determinant. I si hi ha alguna dona que va ostentar el poder a

A l'esquerra, les dones en l'antic Egipte, que no eludien el fet d'exhibir-se: un altre senyal d'independència. A sota, a l'esquerra, peça de bronze on la deessa Isis retorna a la vida el seu espòs Osiris. A la dreta, figura femenina de fusta pintada carregant les eines del camp.

Egipte, aquesta va ser la sacerdotessa. Ni en la cultura occidental ni en la oriental la figura sacerdotal femenina està normalitzada. Existeixen casos excepcionals que no tenen res a veure amb la normalitat en què vivien aquestes dones antigues en la civilització egípcia. El seu poder era equiparable al del papa actual.

A l'antic Egipte, aquestes dones podien gaudir de privilegis només reservats als faraons. Un exemple és l'estela votiva d'una sacerdotessa, del període 1550-1070 aC, on apareix ella lliurant una ofrena a una divinitat. En l'art egipci és molt estrany trobar representacions de persones adorant els déus, ja que només

tenien autoritat per fer-ho els faraons i les sacerdotesses.

I arribem a una de les obres més destacades de l'exposició: "L'estela de Cleopatra". La peça, que pertany als anys 51-30 aC, representa Cleopatra VII, personatge molt cèlebre per Hollywood però del qual la història en sap ben poc. D'imatges conservades als museus del món on aparegui aquesta famosa autoritat d'Egipte, n'hi ha ben poques. L'excepcionalitat d'aquesta imatge fa que l'obra sigui una de les peces més rellevants de la col·lecció de Jordi Clos.

Així doncs, les dones no només podien governar a l'antic Egipte, sinó que també

eren la regent automàtica si el faraó marxava a lluitar. Com fou el cas de Ramsès II, una de les peces de granit exposades, gran guerrer i militar de l'època.

La mitologia egípcia. Els egipcis van tenir deesses per a tots els gustos. Les divinitats femenines protagonitzen alguns dels mites més rellevants i van ser, des de sempre, causa d'adoració intensa. Una de les creadores és Neit, que segons la tradició havia fet néixer el Sol. També hi ha representada la deessa de la destrucció, Sejmet. Aquesta és una lleona que tenia com a objectiu destruir la humanitat. Però els egipcis van inventar-se una estratègia per impedir-ho. Van adonar-se que les lleones eren molt violentes i que mataven mossegant el coll. Així, durant l'any nou egipci agafaven cervesa i la tenyien de vermell com si fos sang. Inundaven el país d'àmfores plenes d'aquesta peculiar cervesa i així Sejmet començava a beure, s'emborratxava i ja no podia matar ningú.

Aquest és un exemple de la riquesa de la mitologia egípcia. A més, l'exposició mostra alguns dels seus mites més arrellats. Com, per exemple, el de la deessa Selquis, l'escorpí. Ella era la divinitat protectora, capaç de guarir les picades verinoses. Aquesta petita peça de bronze va formar part de la col·lecció de Lord Carnarvon, el mecenes que va finançar les excavacions de l'arqueòleg Howard Carter a la vall dels Reis que van concloure amb el descobriment de la tomba del faraó Tutankhamon.

La civilització egípcia tenia la creença que el seu cos no moria mai. Per a ells existia l'eternitat. I per fer més agradable l'estada al més enllà, feien servir *ushebtis*. Aquests objectes eren amulets de protecció que es col·locaven a les tombes. En total eren 365, un per cada dia de l'any. I així s'asseguraven que no haurien de treballar en l'altre món. N'hi havia de masculins i de femenins, però, en l'època més antiga de la civilització, era normal compartir el mateix aixovar funerari. És una igualtat que es remunta milers d'anys enrere. I és que la civilització egípcia va viure 3.000 anys, temps en què la dona egípcia tenia molt a dir.

Alicia Martín Rodié